

В. В. Камінецькийстарший викладач кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ТА РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ ТЕРИТОРІЙ, ПОСТТРАЖДАЛИХ ВІД РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Статтю присвячено комплексному дослідженню актуальних теоретичних проблем, пов'язаних із міжнародним досвідом формування та розвитку курортно-рекреаційної сфери територій зарубіжних країн, зокрема тих, які постраждали від радіаційного забруднення, питання їх реабілітації, відтворення людського капіталу, нормативно-правового забезпечення рекреаційної та туристичної діяльності. У статті подано аналіз поглядів дослідників із вивчення різних аспектів розвитку та пошуку шляхів удосконалення державного регулювання курортно-рекреаційної сфери територій зарубіжних країн, зокрема тих, що постраждали від радіаційного забруднення. Автором порушено питання теоретичного обґрунтування та розробки практичних пропозицій, спрямованих на перехід від реабілітації постраждалих територій до їх сталого соціально-економічного розвитку за умов забезпечення відповідності вимогам радіаційної безпеки на засадах програмно-цільового підходу до реалізації державної політики розвитку курортно-рекреаційної та туристичної сфери. Основну увагу у статті зосереджено на нагальній потребі теоретичного аналізу зазначеної проблеми у площині науки державного управління. На підставі аналізу встановлено, що досвід зарубіжних країн відкрив шлях для прийняття стратегічних рішень, спрямованих на гарантування безпечної життєдіяльності, перебудову економіки для отримання нормативно чистої продукції, розвиток курортно-рекреаційної сфери, відродження й підтримку культурної традиції постраждалих районів. Обґрунтовано думку про те, що накопичений на сьогодні досвід щодо відновлення постраждалих від радіаційного забруднення територій, діяльність органів публічної влади в Україні мають бути спрямовані на оздоровлення ділового клімату, заохочення інвестицій та сприяння розвитку приватного сектору шляхом стійкого відновлення сфери туризму й надання якісних туристично-рекреаційних послуг у постраждалих районах. Автор доходить висновку про те, що розробка стратегії управління розвитком сфери рекреації та туризму на територіях, постраждалих від радіаційного забруднення, повинна ґрунтуватись на основних сформованих напрямах еколого-безпечної економічної політики й потребує суттєвої адаптації чинних у нашій країні норм і вимог до загальноєвропейських стандартів.

Ключові слова: туристично-рекреаційна сфера, навколишнє середовище, людський капітал, соціально-економічний розвиток, «зелена економіка», радіаційне забруднення територій, органи публічної влади.

Постановка проблеми. У сучасній світовій економіці рекреації – одна із самих високорібуткових і найбільш динамічних сфер господарювання. Багато країн мають постійно зростаюче джерело валютних надходжень не лише завдяки їм, але й завдяки залученню мільйонів туристів. Також вони активно розвивають інфраструктуру територій, створюють додаткові робочі місця. За даними Всесвітньої туристської організації (UNWTO) на частку курортів і пов'язаних із ними галузей (зокрема туризму) нині припадає близько

9.7% робочих місць світу, 11.1% міжнародних інвестицій, 14% експорту та 9–15% світового валового внутрішнього продукту. За даними експертів UNWTO туристично-рекреаційна сфера вже в найближче десятиріччя вийде на перше місце за обсягом світового експорту. Найбільшими країнами-постачальниками курортно-туристичних потоків стануть Німеччина, Японія, США, Китай, Великобританія. Обсяг переміщень між країнами Західної і Східної Європи буде зростати, в основному, за напрямом зі Сходу на Захід.

Україна також не є винятком. Наша держава з огляду на такі процеси має всі можливості стати однією з перспективних і найбільш відвідуваних країн Європи за умови ефективної державної політики щодо раціонального використання туристично-рекреаційних ресурсів переважної більшості регіонів країни. Упродовж останніх років в Україні та світі в туристично-рекреаційній сфері перевага віддається зеленому та екологічному туризму, піклуванню про навколишнє середовище. У цьому контексті на особливий інтерес заслуговує становлення та розвиток екстремальних видів туризму, одним із яких є відносно новий вид – радіоактивний (атомний) туризм. Замість картинних галерей він пропонує сходити в музеї ядерної зброї, познайомитись із ядерними технологіями цивільного й військового призначення, побувати на місцях випробувань – від першого у світі ядерного випробування «Трініті» у Нью-Мексико до місця першого його застосування, Хіросіми й Нагасакі, а також спостерігати за відновленням флори й фауни забруднених територій після трьох найбільш глобальних аварій атомних електростанцій – «Три Майл Айленд» (США, штат Пенсильванія, 1979), «Чорнобиль» (Україна, 1986) і «Фукусіма» (Японія, 2011), чиї курортно-рекреаційні та туристичні ресурси були втрачені внаслідок техногенних катастроф.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальні проблеми міжнародного досвіду формування та розвитку курортно-рекреаційної сфери територій зарубіжних країн, зокрема тих, які постраждали від радіаційного забруднення, питання їх реабілітації, відтворення людського капіталу, нормативно-правового забезпечення рекреаційної та туристичної діяльності висвітлювали такі вітчизняні та зарубіжні дослідники: О. Амоша, Л. Балашов, Н. Борисевич, М. Бутко, Р. Браймер, О. Гуцал, Дж. Котлер, Л. Кручок, Я. Мовчан, А. Мерзляк, М. Проскура, С. Попович, Д. Фостер та інші.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних пропозицій, спрямованих на перехід від реабілітації постраждалих територій до їх сталого соціально-економічного розвитку за умови гарантування вимог радіаційної безпеки на засадах програмно-цільового підходу до реалізації державної політики розвитку курортно-рекреаційної та туристичної сфери.

Виклад основного матеріалу. Одним із найактуальніших питань останніх десятиліть

є питання про вплив людини і здійснювану нею господарську діяльність на навколишнє середовище. Окрему роль відведено проблемам впливу об'єктів атомної енергетики на прилеглі до них території. Немало було сказано про негативні аспекти, пов'язані з експлуатацією АЕС (вплив, можливі загрози, наслідки тощо) [1]. Тепер же варто задуматися над тим, яку користь можна отримати від тих змін, які неминуче несе в собі ліквідація наслідків радіаційного забруднення від техногенних катастроф. Так, наочним прикладом використання таких природних змін є відновлення постраждалих територій як за допомогою втручання людини, так і шляхом їх природного самовідтворення.

Останнім часом на державному рівні активно декларується питання ліквідації радіаційних аварій, подолання їх наслідків, відродження постраждалих територій як основних етапів великого й важкого шляху, який проходять такі держави як Україна, Білорусь, Польща, Росія, Японія та інші країни світу не одне десятиліття. Завдяки накопиченому досвіду країни мають наукову школу в цій області радіаційного контролю, управління сільським і лісовим господарством на забруднених територіях. Як наслідок, цей досвід відкрив шлях для прийняття стратегічних рішень, спрямованих на гарантування безпечної життєдіяльності, перебудову економіки для отримання нормативно чистої продукції, розвиток курортно-рекреаційної сфери, відродження й підтримку культурної традиції постраждалих районів. У таких обставинах мову необхідно вести не тільки про тривалий процес реабілітації, а і про сталий розвиток, який передбачає поетапне введення в економічну сферу втраченого потенціалу територій, постраждалих від радіаційної катастрофи, розвиток рекреаційної та туристичної діяльності.

Зони відчуження в усіх державах світу все частіше стають метою легального атомного туризму, який не тільки задовольняє інтерес геймерів і мандрівників, які тяжіють до екстремальної екзотики, але й набуває ознак нового способу розуміння мінливого світу антропоцену (від дав.-гр. *ἄνθρωπος* – «людина» + дав.-гр. *καίνος* – «новий») – неформальний геохронологічний термін, що позначає геологічну епоху, в якій рівень людської активності відіграє істотну роль в екосистемі Землі [2]. Туристів приваблює зона відчуження як місце, де природа відвоює собі території, на яких раніше жили люди. Наслідки техногенних катастроф вияви-

лись настільки масштабними, що їх успішне подолання виявляється можливим тільки за умови застосування органами публічної влади програмно-цільового підходу.

Із метою оптимізації системи управління та втілення в життя державної політики, направленої на подолання наслідків катастрофи на АЕС та екологічної реабілітації радіоактивно забруднених територій, об'єктом особливої уваги як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та практиків є реалізація державних програм, які містять комплекс доповнюючих одна одну заходів (від соціального захисту постраждалих громадян, соціально-економічного розвитку регіонів, контрзаходів у сільському господарстві, радіаційного контролю до наукового та інформаційного забезпечення) для комплексного вирішення післяаварійних проблем у різних сферах. Кожна наступна програма формується з урахуванням підсумків попередньої, а також змін у пострадіаційній ситуації.

Так, тільки в Україні загальна кількість нормативно-правових актів, які стосуються всіх аспектів подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, перевищує тисячу. У Республіці Білорусь за період 1990–2015 рр. прийнято та виконано п'ять державних чорнобильських програм. Необхідно зазначити, що основні завдання й заходи екологічної стратегії й національного плану дій України знайшли своє відображення в положеннях Концепції реалізації державної політики у сфері розвитку діяльності в окремих зонах радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 535-р [3]. Концепцією передбачено, що діяльність у зоні відчуження провадиться за певними напрямками, одним із яких є очищення та дезактивація забрудненої території. Показово, що за минулі роки площі радіоактивно забруднених територій в Україні та країнах світу зменшилась більше ніж удвічі, радіологічна ситуація істотно поліпшилась унаслідок застосування захисних заходів, фізичного розпаду радіонуклідів і незворотної фіксації радіоцезію ґрунтом. Для прикладу, доза випромінювання, яка розповсюджується у вільному повітряному середовищі, в більшості місць префектури Фукусіма (Японія) цілком співвідноситься із показниками розвинених мегаполісів. У місті Фукусіма цей показник становить – 0,15, в районі Айдзу-Вакамацу – 0,05, в Коріяма – 0,09. Порівняй-

те: у Берліні й Пекіні – 0,07, в Сеулі – 0,12, в Нью-Йорку – 0,05 відповідно. А тому постраждали від радіації території стають унікальним полігоном для проведення міжнародних наукових досліджень у галузі радіології, радіаційної екології, радіобіології, охорони навколишнього середовища, поводження з радіоактивними відходами тощо, а також для реалізації міжнародних програм у галузі освіти. Вони є осередками національних духовних і культурних цінностей, у яких зберігаються об'єкти культурної спадщини. Такий міждисциплінарний підхід сприяє розробці багатьох програм, серед яких – і програми, направлені на розвиток туризму на постраждалих територіях.

Туризм у зоні відчуження Чорнобильської АЕС почав розвиватись ще в 1990-і роки, після того як були проведені заходи з ліквідації наслідків аварії на АЕС. У 1995 р. було створено Агентство інформації, міжнародного співробітництва та розвитку «Чорнобильінтерінформ» – державне підприємство Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Однією із цілей агентства й була організація поїздок у Чорнобильську зону відчуження. Пізніше з'явилися десятки фірм, які організують екскурсії в зону у співпраці з «Чорнобильінтерінформ».

У 2002 р. вийшла доповідь ООН, згідно з якою в більшості місць зони відчуження можна залишатись без особливої шкоди для організму. Ще у 2009 р. ЧАЕС була визнана журналом Forbes найбільш «екзотичним» місцем для туризму на Землі. Незважаючи на жорстку систему контролю в'їзду та виїзду, потрапити до Чорнобиля іноземцям дійсно нескладно. Оформлення візиту проходить онлайн і коштує близько 400 доларів.

У 2010 р. було прийнято рішення відкрити Зону для всіх бажаючих. За наказом міністра із надзвичайних ситуацій України в зоні відчуження провели радіологічні дослідження, і на їх основі сформували маршрути для відвідувачів. Результати досліджень показали, що на території цих маршрутів в 30-кілометровій зоні можна перебувати до 4-5 днів без шкоди для здоров'я, а в 10-кілометровій – один день. Зона відчуження поступово стає повноцінним туристичним та рекреаційним центром України. Це перш за все пов'язано з природними та історичними умовами заповідання і функціонального зонування Чорнобильського біосферного заповідника, що створений на цій території. Адже піс-

ля припинення господарської діяльності в зоні відбуваються інтенсивні процеси повернення земель до природного стану, який був до освоєння цих територій, послідовні зміни рослинних угруповань, збагачення видового і кількісного складу тварин і рослинних комплексів.

Майже на всій території Зони включилися в дію природні механізми відновлення трансформованого людиною ландшафту Полісся, його флористичних і фауністичних комплексів. Фауна хребетних тварин тут характеризується значною різноманітністю і зростанням чисельності видів, перш за все, є результатом освіти майже заповідного режиму після катастрофи на ЧАЕС [4; 5]. Експертні оцінки показують, що різноманітність флори і фауни і чисельності виросли до рівнів, які не були зареєстровані тут протягом століть. Зокрема, зафіксовано понад 320 видів хребетних тварин (із 410, які зустрічаються в регіоні), з яких 55 видів (із 97 регіональних) знаходяться в Червоній книзі України. Популяція копитних, хижих та інших видів фауни збільшилася до найвищого рівня за всю історію спостережень.

Уже 15.03.2018 у місті Чорнобиль відкрився музей “Зірка Полин”, де туристам демонструють, як місце найбільшої в світі техногенної катастрофи може перетворитися на територію, де впроваджують передові технології, пов’язані із довкіллям: енергетикою, біоресурсами, запобіганням стихійних лих і пом’якшенням їх наслідків. Щорічно зона відчуження приваблює усе більше туристів, які хочуть на власні очі побачити, як «мирний атом» буквально за кілька днів зруйнував життя десятків тисяч людей. За словами представників органів публічної влади, зараз ведеться активна робота по впровадженню у роботу електронних перепусток у 30-кілометрову зону, розробляються нові маршрути для туристів і створюється інформаційний центр на КПП «Дитятки». На сьогоднішній день тут діє 11 маршрутів для туристів, два з яких припускають візит на територію ЧАЕС, ще один – у саму Прип’ять. Найбільш популярними для відвідування в зоні відчуження є загоризонтна радіолокаційна станція «Дуга-1», обвідний канал, де плавають двометрові соми, оглядовий майданчик об’єкту “Укриття”, колесо огляду в Прип’яті, а також меморіали героям-чорнобильцям [6]. У Чорнобилі запрацював перший хостел «Полісся», який розрахований на 100 відвідувачів та має усі належні умови для комфортного проживання.

Президент України В. Зеленський під час візиту в Чорнобильську зону відчуження підписав Указ «Про деякі питання розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». На думку президента – «Указ стане початком перетворення зони відчуження в одну з точок зростання нової України. Перш за все, ми створимо «зелений коридор» для туристів і приберемо передумови для корупції ... Ми повинні дати цій території України нове життя. До сих пір Чорнобиль був негативною частиною бренду України. Прийшов час це змінити. Чорнобиль – це унікальне місце на планеті, де природа відроджується після світової техногенної катастрофи, де є справжнє «місто-привид». Ми повинні показати це місце вченим, екологам, історикам, туристам» [7].

Варто зазначити, що даний указ, передбачає розробку Стратегії розвитку Чорнобильської зони як туристичного об’єкта. Відповідно до указу, в даній зоні планується прокласти нові туристичні маршрути, зокрема водним шляхом, побудувати нові контрольно-пропускні пункти, а наявні відновити і модернізувати. Також будуть скасовані необґрунтовані обмеження і заборони, наприклад щодо відео-зйомки. Завдяки взаємодії мобільних операторів у Чорнобильській зоні планується покращити зв’язок. Крім цього, в зоні відчуження планують дозволити партнерам з країн Євросоюзу і НАТО проводити навчально-тренувальні заходи щодо запобігання і ліквідації аварій [8].

У Японії, як і в Україні, справилися із основними наслідками техногенної катастрофи (після аварії на АЕС Фукусіма-Даїчі), але значно швидше. Як і Прип’ять із Чорнобильською АЕС в Україні, Фукусіма в Японії стала магнітом, який притягує туристів. Не минуло й десяти років, як в околицях Фукусіми почали проводити екскурсії. Усього за 210 доларів усі охочі можуть відвідати порожнє місто Окума – японське «місто-привид», яке було залишено після аварії на Фукусімі. Але цьому місту не зрівнятися із Прип’яттю, яка ввійшла в п’яти найбільш загадкових покинутих міст світу. Далі маршрут пролягає через дієву ферму й рисові поля, де досліджують вплив радіації на худобу й рослини. Взяти участь у дослідженнях можуть і самі туристи. Японська Фукусіма може стати новою визначною туристичною пам’яткою [9].

Показовим є й той факт, що на час проведення Олімпійських ігор, які були заплановані на 2020 р. (проте в умовах стрімкого поширен-

ня планетою коронавірусу COVID-19 виникла необхідність їх перенесення на 2021 р.), саме околиці Фукусіми повинні стати чи не найголовнішим туристичним об'єктом країни. Для цього, зокрема, під час Ігор-2020 у Фукусімі планується проведення змагань із бейсболу та софтболю. Якщо спочатку цю територію відвідували тільки представники органів публічної влади, експерти й журналісти, то тепер вхід на АЕС став доступним і для екскурсантів.

Таким чином влада намагається повернути життя в регіон і продемонструвати, що насправді відбувається на Фукусімі. За прогнозами експертів, до кінця 2020 р. кількість туристів, які відвідають Фукусіму й околиці, має досягти 20 тисяч осіб [9]. За даними органів державної влади, вже завершено знезараження більш ніж 97% території префектури Фукусіма й там люди живуть нормальним життям. А зони евакуації у Фукусімі становлять усього близько 3% (проти 12%, які були на піку зараження).

Натомість заслужують на увагу курортні містечка в околицях Фукусіми. Одним із них є курортне містечко Цучію Онсен, яке розташоване між горами й нараховує багатовікову історію. Відразу після катастрофи деякі традиційні готелі-рекани змушені були закритись. А до тих, котрі залишились, помітно знизився потік гостей. Колись процвітаючий СПА-курорт виявився у глибокій кризі, впали доходи місцевих жителів, молодь почала роз'їжджатись. Адже туристичний і готельний бізнес тут був головним джерелом життєзабезпечення. Треба було якось виживати в нових умовах. І місцеве співтовариство почало діяти за принципом: «Якщо відпочивальники не їдуть на гарячі джерела, треба витягувати із цих джерел вигоду в інший спосіб». Наприклад, виробляти за їх допомогою електрику. Взявши в держави значний кредит на вісім десятків років, жителі Цучію побудували бінарну геотермальну електростанцію, яка використовує два типи води, наявні в розпорядженні місцевої громади. Після циклу виробництва електроенергії температура геотермальної води знижується приблизно до 70 градусів, тоді як холодна вода, навпаки, прогрівається приблизно до 20 градусів. Змішуючись, вода подається до розташованих поблизу СПА. Також вода використовується для розведення, наприклад, креветок. За один рік така електростанція здатна виробити 2 600 мегават-годин енергії. Електрика продається і вже приносить прибуток (дохід оцінюється у 100 млн ієн на

рік), частина якої йде на погашення кредиту, а частина – на потреби місцевої громади. Загалом, діяльність органів публічної влади міста направлена на відновлення туристичного потоку серед охочих отримати рекреаційні послуги зі СПА-процедур у підігрійтій вулканами воді.

Усвідомлюючи накопичений на сьогодні значний досвід щодо відновлення постраждалих від радіаційного забруднення територій, діяльність органів публічної влади в Україні має бути спрямована на оздоровлення ділового клімату, заохочення інвестицій та сприяння розвитку приватного сектору шляхом стійкого відновлення сфери туризму й надання якісних туристично-рекреаційних послуг у постраждалих районах.

Можна стверджувати, що для окремих регіонів України, де територіальне поєднання природних умов і рекреаційних та туристичних ресурсів має чітко виражений характер, у стратегії їх соціально-економічного розвитку цей аспект повинен бути пріоритетним. Водночас розробка стратегії управління розвитком сфери рекреації та туризму на територіях, постраждалих від радіаційного забруднення, повинна ґрунтуватись на основних сформованих напрямках еколого-безпечної економічної політики й потребує суттєвої адаптації чинних у нашій країні норм і вимог до загальноєвропейських стандартів.

Із цією метою необхідно:

- вивчити можливості розвитку спеціалізованого екологічного та радіоактивного (атомного) туризму, а також максимізації внеску цих територій до збереження світового видового різноманіття, конструктивного скорочення втручання людини в екосистеми, культурний ландшафт та збереження культурної спадщини;

- сприяти промоушену, створеному на території зони відселення, радіоекологічному біосферному заповіднику з метою проведення унікальних спостережень за станом природних процесів;

- поширити практику інтенсивного лісорозведення й активізації лісомеліоративних заходів на забруднених територіях для нормалізації радіоекологічної ситуації й можливого повернення деяких площ до використання в сільському господарстві або залісення найбільш забруднених угідь;

- відпрацьовувати та впроваджувати організовану структуру землекористування з домінантою на соціальних та екологічних пріоритетах розвитку в усіх галузях сільськогосподарського виробництва. У землеробстві – це спеціальні

технології рекультивації забруднених земель: обробка ґрунту, внесення вапнякових матеріалів та мінеральних добрив у нетрадиційних співвідношеннях і дозах, вирощування технічних культур, які стануть сировиною для виробництва біоетанолу й біодизелю тощо;

- збільшити будівництво сонячних парків на забруднених територіях як перспективного елемента «зелено» економіки держави;

- сприяти оздоровленню ділового середовища шляхом використання податкових та інших видів пільг, спрямованих на залучення ініціативних людей і висококваліфікованого персоналу для розвитку постраждалих територій;

- адаптувати передову практику країн світу до особливих умов постраждалих територій, включно зі створенням кредитних спілок та споживчих кооперативів. розробки відповідної правової бази та організаційної структури, щоб ці підприємства отримували всю необхідну підтримку;

- сприяти розробці регіональних і муніципальних програм розвитку туріндустрії в сучасних умовах;

- сприяти розробці принципів формування туристично-рекреаційних територій і управління ними на основі створення туристично-рекреаційних кластерів й особливих економічних зон;

- упроваджувати у практику туристично-рекреаційного освоєння постраждалих територій принципи державно-приватного партнерства, приділивши особливу увагу підтримці малого та середнього бізнесу, задля перетворення зони відчуження в науковий і майбутній туристичний магніт;

- сприяти розробці інформаційно-довідкового та картографічного забезпечення туристично-рекреаційної діяльності на постраждалих територіях.

Висновки і пропозиції. З огляду на наявний, багато в чому унікальний, потенціал, матеріально-технічну базу туристично-рекреаційної сфери України, постійну потребу громадян у її послугах, а також з метою її швидкого відновлення на постраждалих від радіаційного забруднення територіях, украй необхідною є підтримка її подальшого розвитку з боку державних інституцій – як центральної ланки (законодавчо-нормативне забезпечення, ефективні фінансово-економічні інструменти), так і органів місцевої влади («брендинг» територій, сприятливий інвестиційний клімат, удосконалення інфраструктури, детінізація діяльності суб'єктів господарювання).

Проте на постраждалих територіях поки що слабо відбувається стимулювання диверсифікації туристично-рекреаційного продукту щодо розробки та просування нових програм, а також розвиток технологічної бази туристично-рекреаційної діяльності на інноваційній основі.

А тому підтримка розвитку сфери туристичної та рекреаційної діяльності повинна здійснюватись із використанням методології програмно-цільового управління, що передбачає розробку та ухвалення комплексних програм, спрямованих на реалізацію конкретних заходів розвитку туристичного та рекреаційного потенціалу, підвищення якості та ефективності відповідних послуг, зміцнення матеріально-технічної бази туристично-рекреаційного господарства на рівні держави й регіонів на постраждалих територіях. Зазначені програми можуть реалізовуватись завдяки залученню коштів державного й місцевих бюджетів, а також через зацікавлених туроператорів.

Відповідно актуалізується питання розробки дієвих механізмів щодо поєднання всього позитивного, що набуто вітчизняною і світовою спільнотою у сфері теоретичних, методологічних, практичних основ раціоналізації використання природно-ресурсного потенціалу туризму та рекреації, оптимізації функціонування еколого-економічної системи, збереженні якості навколишнього природного середовища в контексті еколого-безпечного просторового розвитку.

Список використаної літератури:

1. Christoph Hasselbach. Potential nuclear power subsidies anger Germans. URL: <http://www.dw.de/potential-nuclear-power-subsidies-anger-germans/a-16964460> (дата звернення : 12.04.2020 р.).
2. Визначення поняття «Антропоцен». *Матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Антропоцен> (дата звернення : 12.04.2020 р.).
3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері розвитку діяльності в окремих зонах радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи : *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 лип. 2012 р. № 535-р*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/535-2012-p> (дата звернення : 12.04.2020).
4. Мовчан Я., Проскура М., Гуцал О., Кручок Л., Балашов Л. Організаційно-правові підходи створення об'єктів природно-заповідного фонду в Чорнобильській зоні відчуження. *Бюлетень*

- екологічного стану зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення. Київ : Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2006. С. 37–50.
5. Устименко П., Попович С., Мовчан Я. Ойкумена. Зелені раритети зони відчуження. *Український екологічний вісник*. 1993. № 2. С. 22–24.
  6. В Чернобыле открывают музей «Звезда Полюнь», 14 березня 2018 р. URL: <https://experttur.com/ukraine/kyevskaya-oblast/201803/muzej-zvezda-polyn.html> (дата звернення : 12.04.2020 р.).
  7. Зеленский Мы создадим «зеленый коридор» для туристов в Чернобыльской зоне. *Интернет видання «ГОРДОН»*. 10 лип. 2019 р. URL: <https://gordonua.com/news/politics/zelenkiy-my-sozdamim-zeleniy-koridor-dlya-turistov-v-chernobylskoy-zone-1106069.html> (дата звернення : 12.04.2020 р.).
  8. Ядерный туризм: японцы предлагают посетить ближайший к Фукусиме город-призрак за 210 долларов (фоторепортаж, видео. УНІАН. 21 черв. 2018 р. URL: <https://www.unian.net/tourism/newsphoto/10161203-yadernyy-turizm-yaponcy-predlagayut-posetit-blizhaysiy-k-fukusime-gorod-prizrak-za-210-dollarov-fotoreportazh-video.html> (дата звернення : 12.04.2020 р.).
  9. Экскурсия на Фукусиму: японский вызов чернобыльскому туризму, 25 черв. 2018 р. URL: <https://experttur.com/idei-i-lyudi/201806/ekskursiya-na-fukusimu-yaponskij-vyzov-chernobylskomu-turizmu.html> (дата звернення : 12.04.2020 р.).

Kaminetskiy V. V. Development of the tourist and recreation branch of radiation pollution areas: world and domestic experience

The article is devoted to the complex research of topical theoretical problems related to the international experience of formation and development of resort and recreational sphere of territories of foreign countries, in particular those affected by radiation contamination, issues of their rehabilitation, reproduction of human capital, normative and legal support of recreational tourist activity.

The article analyzes the views of researchers on the study of different aspects of the development and search for ways to improve state regulation of the resort and recreational sphere of the territories of foreign countries, in particular those affected by radiation pollution. The author raised the issues of theoretical substantiation and development of practical proposals aimed at the transition from rehabilitation of the affected territories to their sustainable socio-economic development while unconditionally ensuring the requirements of radiation safety on the basis of a program-targeted approach to the implementation of the state policy of development of the resort and recreational and tourist sphere.

The main focus of the article is on the urgent need for a theoretical analysis of this problem in the plane of public administration science. Based on the analysis, it is established that the experience of foreign countries has opened the way for strategic decisions aimed at ensuring a safe life, restructuring the economy to obtain normatively clean products, developing the resort and recreation sphere, reviving and maintaining the cultural tradition of the affected areas.

The opinion is substantiated that the considerable experience gained today in the restoration of the territories affected by radiation contamination, the activity of public authorities in Ukraine should be aimed at improving the business climate, encouraging investment and promoting the development of the private sector through sustainable restoration of tourism and quality tourism. recreational services in the affected areas.

The author concludes that the development of a strategy for managing the development of the sphere of recreation and tourism in the territories affected by radiation pollution should be based on the main directions of ecologically safe economic policy and requires a significant adaptation of the norms and requirements existing in our country to the European standards.

Key words: *tourism and recreational sphere, environment, human capital, socio-economic development, “green economy”, radiation contamination of territories, public authorities.*